

Reconsidering Ontological Pluralism Critique of Two Misguided Presuppositions

Mohammad Hossein Esfandiyari*

PhD in Philosophical Logic, Faculty of Literature and Humanities, University of Isfahan, Isfahan, Iran.

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article	Ontological pluralism is an approach in metaontology that has been systematically introduced over the past decade. However, there is still no detailed formulation and proper explanation of it. In addition, since ontological pluralism has generated a new literature in analytic philosophy, it has led to the belief that it is a new approach to ontology with little historical precedent. The following article is dedicated to these two works. First, it has been shown how ontological pluralism has had prominent supporters in various periods of the history of philosophy; in a way, it can be said that it is the dominant approach in the history of ontology. Second, it has been shown that ontological pluralism has been pursued in two different and seemingly unrelated formulations in the past decade; in such a way that each of them has different presuppositions, concerns, arguments, and consequences. The first formulation focuses on the metaphysical structure of the world and considers the world to consist of facts that are not uniform in their way of being. The second formulation deals with ontological descriptions of the world and focuses on the fact that different and conflicting ontological descriptions of the world can be put forward.
Received: 2024/12/07	
Accepted: 2025/08/09	
Keywords: ontological pluralism, analytic metaphysics, metaontology, ontology, existential quantifier.	

Cite this article: Esfandiyari, Mohammad Hossein (2025). Reconsidering Ontological Pluralism: Critique of Two Misguided Presuppositions. *The Quarterly Journal of Western Philosophy*. Vol. 4, No. 3, pp. 23-48.

DOI: 10.30479/wp.2025.21292.1134

© The Author(s).

Publisher: Imam Khomeini International University

* **E-mail:** mhesfandiyari@gmail.com

Extended Abstract

Introduction

Ontological pluralism is an emerging approach in analytic philosophy that has been systematically introduced into the philosophical literature, emphasizing the acceptance of multiple modes of being and multiple, even conflicting, descriptions of reality. This approach has especially been presented as an alternative to Quinean ontological monism, seeking to account for the possibility of various ways of being.

However, two common misconceptions about ontological pluralism have become widespread: first, the assumption that ontological pluralism is a wholly new approach lacking historical precedent; and second, the interpretation of it as a single, unified approach with consistent motivations and presuppositions. The present paper aims to correct these misunderstandings.

The first thesis of the article is that ontological pluralism has a long-standing history in philosophy, with pluralistic interpretations traceable in the works of philosophers such as Thomas Aquinas, Descartes, Meinong, Heidegger, Russell, and Ryle. The second claim of the paper analyzes two distinct contemporary formulations of ontological pluralism, each shaped by its own assumptions and concerns, sharing little more than a common name. By presenting historical examples and clarifying formulations for ontological pluralism, this article seeks to provide a clear and critical framework for understanding this approach / these approaches.

Historical Examples

The second section explores the historical roots of ontological pluralism, showing that many philosophers, though not explicitly labeling their views as pluralist, implicitly adhered to it.

Thomas Aquinas: Following Aristotle, Thomas Aquinas recognized multiple meanings for “being” and analyzed entities within the ten Aristotelian categories. He drew a fundamental distinction between the being of God and that of creatures: God is pure and simple being, while creatures are composite and limited. To resolve the problem of univocal and equivocal predication, Aquinas introduced the theory of analogy, according to which shared attributes between God and creatures are used neither in the same sense nor in entirely different senses, but in an analogous one. Thus, Aquinas envisaged two kinds of being - the pure being of God and the finite being of creatures - representing an early form of ontological pluralism.

Descartes: For Descartes, the substance of God and that of creatures are ontologically distinct. God is independent and self-sufficient, whereas creatures are dependent and contingent. The term substance does not apply to God and creatures in a univocal way; rather, each possesses a distinct mode of being. This separation reflects the acceptance of two different kinds of existence.

Meinong: Alexius Meinong divided entities into three groups: material and temporal objects, ideal and non-material entities, and objects that do not exist. He also distinguished between existence and subsistence, thereby recognizing multiple types of being. In this sense, Meinong stands as a paradigmatic figure of ontological pluralism.

Russell: Although Russell, after developing his theory of descriptions, criticized some of Meinong’s ontological views, he nonetheless maintained the idea of distinct kinds of being in both his early and later works. For him, “being” is a general property of anything that can be meaningfully referred to, whereas “existence” applies only to certain things. Numbers, relations, and universals each possess different modes of being, expressing an ontological plurality.

Heidegger: Heidegger developed ontological pluralism by identifying six distinct modes of being: Dasein (the being of human existence), present-at-hand objects, readiness-to-hand objects or equipment, no-longer-Dasein, life, and subsistence. Each of these modes of being

has its own features and relational structures, demonstrating that different kinds of entities possess different ontological statuses.

Ryle: Gilbert Ryle, through his notion of category mistake, highlighted the differences between ontological categories. Using the example of a university and its constituent colleges, he argued that mind and body belong to different logical categories and cannot be analyzed within a single ontological framework. Hence, two distinct kinds of being must be acknowledged in conceptual analysis.

In addition to the figures mentioned above, philosophers such as Plato, Leibniz, Kierkegaard, Frege, Husserl, Karl Jaspers, Moore, Wittgenstein, Nelson Goodman, and Richard Rorty have also expressed views that can, in various ways, be interpreted as instances of ontological pluralism. The precise determination of each philosopher's pluralistic stance depends on the conceptual definition and analytical criteria adopted, an issue explored further in the next section of the article.

Two Contemporary Formulations of Ontological Pluralism

First Formulation: The Plurality of Ways of Being

The first formulation, known as quantificational pluralism, emphasizes the plurality of ways of being and holds that the difference among entities arises from their modes of existence rather than from their other characteristics. From the perspective of analytic philosophy, this approach, through the use of multiple existential quantifiers, recognizes various kinds of entities - such as abstract objects and spatio-temporal objects - as genuinely existent. For example, the existence of abstract objects and spatio-temporal objects can be represented by two distinct quantifiers, $\exists_1$ and $\exists_2$, in such a way that each quantifier ranges over its own specific domain of entities.

This approach contributes to resolving many classical ontological debates, including the ontological status of certain controversial entities such as abstract objects, scientific laws, Fregean senses, and the ontological distinction between, for instance, mind and body, or between possible and impossible beings. Moreover, the notion of "different ways of being" provides the possibility of analyzing conversational or ordinary objects in a more nuanced way. Ontological pluralism demonstrates that disagreements concerning different kinds of entities usually stem from a monistic attitude toward being, and that by acknowledging the diverse modes of existence for each entity, such disagreements can be better organized and clarified.

Consequently, ontological pluralism concerning the modes of being allows for discourse about all entities and, by focusing on the ways of existence, formulates ontological issues and questions in a more precise and systematic manner. Rather than denying the differences among entities or reducing ontological discussions to merely linguistic disputes, this approach expands the scope of ontological analysis and leads to a more accurate understanding of the various kinds of beings. It thus plays an important role in clarifying and resolving complex philosophical questions.

Second Formulation: The Plurality of Ontological Descriptions

The second formulation of ontological pluralism focuses on the plurality of ways of describing the ontological status of the world, and unlike the first formulation (quantificational pluralism), it emphasizes verbal and linguistic divergences. Eklund was the first to systematically introduce this approach. He argues that ontological vocabulary, such as the expression "there exists", acquires different meanings across languages; therefore, ontological debates are, for the most part, linguistic disagreements rather than revelations of objective truths about the world. For example, the question "Is a tomato a fruit or a vegetable?" concerns not the actual nature of the tomato, but the proper application of words within a particular

linguistic framework.

Within this approach, no language or descriptive scheme enjoys ontological superiority over another, and such differences should not lead to ontological preferences, although practical or functional preferences may be permissible. Ontological pluralism, in this formulation, denies the ontological priority of one descriptive scheme over others.

In summary, ontological pluralism either focuses on the plurality of ways of being of entities (the first formulation) or on the plurality of ways of describing the ontological status of the world (the second formulation). In both cases, the central point is that either entities themselves exist in diverse modes, or our descriptions of their being are diverse and concept-dependent, without any single ontological framework being absolutely superior to the others. This second formulation is generally categorized under a deflationary and anti-realist attitude in ontology.

Conclusion

This article has been written with the aim of correcting two mistaken presuppositions regarding ontological pluralism. The first presupposition is that ontological pluralism is a recent approach in analytic philosophy with no historical antecedents. In response, the article introduced six philosophers from different periods in the history of philosophy whose views can be interpreted through a pluralistic reading: Thomas Aquinas (medieval period), Descartes (early modern period), Meinong (late modern period), and Heidegger, Russell, and Ryle (contemporary period, including both Continental and analytic traditions). It was demonstrated how the ontological ideas of these philosophers can be understood as forms of ontological pluralism.

The second presupposition is that ontological pluralism constitutes a single, coherent philosophical approach. The article showed that this perspective actually comprises two distinct formulations: first, quantificational pluralism, which emphasizes the existence of multiple ways of being; and second, descriptive pluralism, which focuses on the diversity of ways to describe the ontological status of the world and regards ontological debates, to some extent, as linguistic and verbal disputes. Each of these formulations arises from different presuppositions and concerns and relies on separate arguments to defend pluralism.

The overall conclusion is that any discussion of ontological pluralism, before philosophical judgment or analysis, requires attention to two points: first, acknowledgment of the historical background and intellectual richness of this approach, and second, clarification of which specific formulation of pluralism is under consideration.

References

- Aquinas, Thomas (1947) *Summa Theologica*, vol. I, translated by the Fathers of the English Dominican Province, Benziger Brothers.
- Aquinas, Thomas (1968) *On Being and Essence*, translated by Armand Maurer, Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies.
- Aquinas, Thomas (1993) *Selected Philosophical Writings*, translated by Timothy McDermott, Oxford University Press.
- Aristotle (1984) *The Complete Works of Aristotle*, translated and edited by Jonathan Barnes, Princeton: Princeton University Press.
- Brentano, Franz (1975) *On the Several Senses of Being in Aristotle*, translated by Rolf George, University of California Press.
- Caplan, Ben (2011) "Ontological Superpluralism", *Philosophical Perspectives*, Vol. 25, No. 1, pp. 79-114.
- Deleuze, Gilles (1994) *Difference and Repetition*, translated by Paul Patton, New York: Columbia University Press.

- Descartes, René (1985) *The Philosophical Writings*, vol. I, translated by John Cottingham, Robert Stoothoff, and Reginald Murdoch, New York: Cambridge University Press.
- Eklund, Matti (2006) "Metaontology", *Philosophy Compass*, Vol. 1, No. 3, pp. 317-334.
- Eklund, Matti (2008a) "Putnam on Ontology", *Following Putnam's Trail: On Realism and Other Issues*, edited by Maria Uxia Rivas Monroy et al., New York: Rodopi.
- Eklund, Matti (2008b) "The Picture of Reality as an Amorphous Lump", *Contemporary Debates in Metaphysics*, edited by Theodore Sider, John Hawthorne, and Dean W. Zimmerman, Oxford: Blackwell Publishing, pp. 382-396.
- Eklund, Matti (2009) "Carnap and Ontological Pluralism", *Metametaphysics: New Essays on the Foundations of Ontology*, edited by David Chalmers, David Manley and Ryan Wasserman, Oxford: Oxford University Press, pp. 130-56.
- Esfandiari, Mohammad Hossein, Morteza Hajhosseini, and Mohammad Ali Hodjati (2021) "Aristotle on Ontological Pluralism", *The Quarterly Journal of Philosophical Investigation*, Vol. 15, No. 36, pp. 264-283.
- Esfandiari, Mohammad Hossein (2018) "The Problem of 'Something' in Logic; Gricean Defense of Substitutional Interpretation of Particular Quantifier", *Metaphysics*, No. 25, pp. 63-76 [in Persian].
- Esfandiari, Mohammad Hossein (2023) "Putnam's Meaning-Based Version of Ontological Pluralism", *Journal of Philosophical Theological Research*, Vol. 25, No. 1, pp. 137-158.
- Heidegger, Martin. (2010). *Being and Time*. Translated by Abdolkarim Rashidian. Tehran: Ney [in Persian].
- Heidegger, Martin (2013) *Grundprobleme der Phänomenologie*, translated by Parviz Zia Shahabi, Tehran: Minooye Kherad [in Persian].
- Hofweber, Thomas (1999) *Ontology and Objectivity*, Dissertation Submitted to the Department of Philosophy of Stanford University.
- Lynch, M. (1998) *Truth in Context: An Essay on Pluralism and Objectivity*, Cambridge: MIT Press.
- McDaniel, Kris (2009) "Ways of Being", *Metametaphysics: New Essays on the Foundations of Ontology*, edited by David J. Chalmers, David Manley, and Ryan Wasserman, Oxford: Oxford University Press.
- McDaniel, Kris (2017) *The Fragmentation of Being*, New York: Oxford University Press.
- Meinong, Alexius (1904) "The Theory of Objects", *Realism and the Background of Phenomenology*, edited by Roderick M. Chisholm. Illinois: Free Press.
- Plato (2001) *Plato, Complete Works*, translated and edited by Mohammad Hasan Lotfi, Vol. 3, Tehran: Khwarizmi [in Persian].
- Meinong, Alexius (1983) *On Assumptions*, University of California Press.
- Putnam, Hilary (2004) *Ethics without Ontology*, Cambridge: Harvard University Press.
- Quine, W. V. O. (2013) *Word and Object*, Cambridge: MIT Press.
- Russell, Bertrand (1903) *The Principles of Mathematics*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Russell, Bertrand (1912) *The Problems of Philosophy*, New York: Oxford University Press.
- Russell, Bertrand (1914) *Our Knowledge of the External World*, London: George Allen and Unwin LTD.
- Russell, Bertrand (1940) *An Inquiry into Meaning and Truth*, London: George Allen and Unwin LTD.
- Russell, Bertrand (1959) *My Philosophical Development*, New York: Simon and Schuster.
- Russell, Bertrand (2010) *The Philosophy of Logical Atomism*, London: Routledge.
- Ryle, Gilbert (2009a) *The Concept of Mind*, New York: Routledge.
- Ryle, Gilbert (2009b) *Collected Essays: Collected Papers vol. II 1929-1968*, New York: Routledge.
- Shields, Christopher (1999) *Order in Multiplicity: Homonymy in the Philosophy of Aristotle*, Oxford: Oxford University Press.

- Spencer, Joshua (2012) "Ways of Being", *Philosophy Compass*, Vol. 7, No. 12, pp. 910-918.
Doi: 10.1111/j.1747-9991.2012.00527.
- Tonner, Philip (2010) *Heidegger, Metaphysics and the Univocity of Being*, New York: Continuum.
- Turner, Jason (2010) "Ontological Pluralism", *Journal of Philosophy*, Vol. 107, No. 1, pp. 5-34.
- Turner, Jason (2012) "Logic and Ontological Pluralism", *Journal of Philosophical Logic*, Vol. 41, pp. 419-48.
- Turner, Jason (2021) "Ontological Pluralism", *The Routledge Handbook of Metaphysics*, edited by J. Miller and R. Bliss, London: Routledge, pp. 184-196.
- van Inwagen, Peter (1998) "Meta-Ontology", *Erkenntnis*, Vol. 48, pp. 233-250.
- Wittgenstein, Ludwig (1967) *Zettel*, translated by G. E. M. Anscombe, California: University of California Press.
- Wittgenstein, Ludwig (1974) *Philosophical Grammar*, translated by Anthony Kenny, Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- Wittgenstein, Ludwig (2020) *Philosophical Investigations*, translated by Malek Hosseini, Tehran: Hermes & Kargadan [in Persian].

فصلنامه علمی

فلسفه غرب

سال چهارم، شماره سوم (پیاپی ۱۵)، پاییز ۱۴۰۴

شاپا چاپی: ۲۸۲۱-۱۱۶۴

شاپا الکترونیک: ۲۸۲۱-۱۱۵۴

بازاندیشی در تکثرگرایی وجودشناختی: نقد دو پیش فرض نادرست

محمدحسین اسفندیاری*

دانش‌آموخته دکتری منطق فلسفی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	تکثرگرایی وجودشناختی، رویکردی در فراوجودشناسی است که دهه‌ای از معرفی نظام‌مند آن می‌گذرد، اما هنوز صورت‌بندی‌ای دقیق و شرح و تبیینی به‌سامان، از آن در دست نیست. همچنین، از آنجاکه تکثرگرایی وجودشناختی ادبیاتی نو را در فلسفه تحلیلی موجب شده، این باور را القا کرده که رویکردی نوپا در وجودشناسی است که پیشینه و سابقه‌ای چشم‌گیر ندارد. مقاله پیش رو وقف همین دو کار شده است؛ نخست، نشان داده که چگونه تکثرگرایی وجودشناختی در دوره‌های گوناگون تاریخ فلسفه، طرفدارانی برجسته داشته، به گونه‌ای که می‌توان گفت رویکرد غالب در تاریخ وجودشناسی است. دوم، نشان داده که تکثرگرایی وجودشناختی در دهه گذشته در دو صورت‌بندی متفاوت و گویی بی‌ربط پی گرفته شده است؛ به گونه‌ای که هر صورت‌بندی دربردارنده پیش‌فرض‌ها، دغدغه‌ها، استدلال‌ها و پیامدهایی گوناگون است. صورت‌بندی نخست، ساختار متافیزیکی جهان را در کانون توجه دارد و جهان را متشکل از امرهای واقع می‌داند که در نحوه بودن خویش یک‌دست نیستند، درحالی‌که صورت‌بندی دوم، به توصیف‌های وجودشناختی از جهان می‌پردازد و بر این امر متمرکز است که می‌توان توصیفات وجودشناختی متفاوت و متعارضی از جهان پیش نهاد.
دریافت: ۱۴۰۳/۹/۱۷	
پذیرش: ۱۴۰۴/۵/۱۸	
کلمات کلیدی:	تکثرگرایی وجودشناختی، متافیزیک تحلیلی، فراوجودشناسی، وجودشناسی، سور وجودی.

استناد: اسفندیاری، محمدحسین (۱۴۰۴). «بازاندیشی در تکثرگرایی وجودشناختی: نقد دو پیش فرض نادرست».

فصلنامه علمی فلسفه غرب. سال چهارم، شماره سوم (پیاپی ۱۵)، ص ۲۳-۴۸.

DOI: 10.30479/wp.2025.21292.1134

ناشر: دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) حق مؤلف © نویسندگان.

* نشانی پست الکترونیک: mhesfandyari@gmail.com

ملاحظات مقدماتی

تکررگرایی وجودشناختی عنوانِ رویکردی است که همین اواخر به ادبیات فلسفی افزوده شده و به گونه‌ای فنی و نظام‌مند به کار رفته است. این رویکرد، به عنوان رویکردی فراوجودشناختی، کم‌وبیش ناظر است به پذیرش انحاء گوناگون بودن، معنای مختلف «وجود» و توصیفات گوناگون و متعارض وجودشناختی از جهان. تکررگرایی وجودشناختی امروزه بخشی از ادبیات وجودشناسی (متافیزیک) تحلیلی به حساب می‌آید و گویی رویکردی در برابر رویکرد کواین در وجودشناسی است؛ چراکه به نظر می‌رسد احیای کواین در وجودشناسی، رهیافتی وحدت‌گرایانه را در وجودشناسی تقویت کرده است. از این رو، تکررگرایی وجودشناختی، افزون بر اینکه رویکردی نوپدید است، خود را به عنوان رویکردی بدیل در وجودشناسی تحلیلی معرفی کرده است. به عبارت دیگر، تکررگرایی وجودشناختی بدیل رویکرد کواین در وجودشناسی است که خوانشی وحدت‌انگار از وضعیت وجودشناختی جهان پیش می‌نهد.

همچنین، اگرچه تکررگرایی وجودشناختی دربردارنده دغدغه‌ها، پیش‌فرض‌ها و استدلال‌های متنوع است، اما گویی شرح و تبیینی به سامان از آن در دست نیست. به نظر می‌رسد این رویکرد در دو صورت‌بندی موازی و احتمالاً بی‌ربط پی گرفته شده است. تا آنجا که نویسنده می‌داند، نخستین استفاده فنی از تکررگرایی وجودشناختی، مربوط است به متی اکلوند (Eklund, 2006)، که ضمن رویکردهای انقباضی در وجودشناسی، از «تکررگرایی وجودشناختی» نام برده و کارنپ، پاتنم و ایلای هرش را فیلسوفان نمونه چونین رویکردی معرفی کرده است. در دیگر سو، کریس مک‌دانیل، با نگارش مقاله «راه‌های بودن» (McDaniel, 2009)، شرح و توصیفی از انحاء گوناگون بودن و تفاوت‌های وجودشناختی میان هستنده‌ها نزد هایدگر، با ارجاع مدام به ارسطو، به دست می‌دهد. بعدتر، جیسون ترنر (Turner, 2010) اشاره کرد که بهتر است «راه‌های بودن» را «تکررگرایی وجودشناختی» بنامیم؛ اشاره‌ای که مورد پذیرش مک‌دانیل نیز واقع شد.

در پرتو این توضیحات، می‌توان به دو پیش‌فرض نادرست اشاره کرد که در مواجهه با تکررگرایی وجودشناختی پیش آمده است: ۱) از آنجا که تکررگرایی وجودشناختی رویکردی جدید و بدیل در وجودشناسی تحلیلی است، عده‌ای گمان کرده‌اند این رویکرد پیشینه و سابقه‌ای ندارد و منظر و اندیشه‌ای نوپدید در تاریخ وجودشناسی است. ۲) از آنجا که شرح و صورت‌بندی دقیقی از تکررگرایی وجودشناسی در دست نیست، عده‌ای گمان کرده‌اند که تکررگرایی وجودشناختی رویکردی واحد و منسجم است که اگرچه شاید با انگیزه‌ها و دغدغه‌های مختلفی از آن جانبداری شود، اما نهایتاً می‌توان برای آن نسخه یا صورت‌بندی واحدی معرفی کرد. مقاله پیش رو صرف برطرف کردن همین دو پیش‌فرض نادرست درباره تکررگرایی وجودشناختی شده است. پس، این مقاله دو مدعای محوری دارد:

مدعای اول. تکررگرایی وجودشناختی، رویکردی باسابقه و بلکه غالب در تاریخ فلسفه بوده است.

برای اثبات این مدعا، تقریباً از هر دوره‌ای از تاریخ فلسفه، فیلسوفی را که می‌توان او را به‌لحاظ وجودشناختی تکثرگرا دانست، به‌عنوان نمونه برمی‌گزینیم و نشان می‌دهیم که چرا و چگونه می‌توان دیدگاه او را مصداقی از تکثرگرایی وجودشناختی تلقی کرد. روشن است که تکثرگرایی این فیلسوفان، برخاسته از انگیزه‌ها و دغدغه‌هایی متفاوت است، و هر یک صورت‌بندی خاصی از تکثرگرایی ارائه داده‌اند و استدلال‌هایی متمایز در دفاع از آن مطرح کرده‌اند. با این حال، تنوع در تقریرها و انگیزه‌ها مانع از آن نیست که بتوان جهت‌گیری مشترکی را ذیل عنوان «تکثرگرایی وجودشناختی» در میان آنان بازشناخت.

مدعای دوم. نشان می‌دهیم که در سال‌های اخیر، اساساً صورت‌بندی‌ها و نسخه‌های موازی و نامرتب از تکثرگرایی وجودشناسی شکل گرفته است؛ به‌گونه‌ای که تکثرگرایی وجودشناختی صرفاً به‌اشتراک لفظ میان آنها مشترک است. پس، مدعای دوم این مقاله از این قرار است که ضمن تدقیق و صورت‌بندی تکثرگرایی وجودشناسی، نشان دهیم که برای عنوان «تکثرگرایی وجودشناسی» دو نسخه یا صورت‌بندی جداگانه وجود دارد و این دو نسخه، اگرچه نامی مشترک دارند، اما پیش‌فرض‌ها، دغدغه‌ها، موضوعات، استدلال‌ها، شواهد و مسائل گوناگونی را به‌همراه دارند.

مقاله حاضر در دو بخش تنظیم شده است. در بخش نخست، تلاش شده با گردآوری نمونه‌هایی تاریخی، پیشینه‌داری تکثرگرایی وجودشناختی اثبات شود. به‌این‌منظور، شش فیلسوف از دوره‌های مختلف تاریخ فلسفه معرفی شده‌اند که می‌توان آنها را مدافعان نوعی از تکثرگرایی وجودشناختی دانست: توماس آکوئینی به‌عنوان نماینده‌ای از فیلسوفان قرون وسطی، دکارت به‌عنوان نمونه‌ای از فیلسوفان ابتدایی عصر مدرن، ماینونگ از فیلسوفان متأخر این دوره، و درنهایت، هایدگر، راسل و رایل از چهره‌های برجسته فلسفه معاصر در دو سنت قاره‌ای و تحلیلی. گزینش این فیلسوفان از آن‌رو صورت گرفته است که در آثارشان، طرحی نسبتاً صریح و منسجم از تکثرگرایی وجودشناختی دیده می‌شود و دیدگاه‌های آنان در باب وجودشناسی، پیامدهای قابل‌توجهی دارد که می‌توان به‌تفصیل درباره آنها بحث کرد، یا در مواردی به نقد آنها پرداخت.

با این حال، ممکن است این پرسش پیش آید که چرا در این فهرست نامی از ارسطو نیامده است، درحالی‌که او در زمره نخستین کسانی است که به‌وضوح از تکثر معنای «موجود» سخن گفته است. پاسخ آن است که دیدگاه تکثرگرایانه ارسطو در ادبیات معاصر به‌تفصیل مورد توجه قرار گرفته و در آثار آغازین مرتبط با تکثرگرایی وجودشناختی، به‌روشنی به آن اشاره شده است (McDaniel, 2009; Turner, 2010). افزون بر این، دیدگاه تکثرگرایانه ارسطو به‌وضوح در کتاب معروف و ارزشمند برنتانو با عنوان درباره معنای بسیار «موجود» نزد ارسطو (Brentano, 1975) بحث شده است. گفتنی است که نگارنده این مقاله پیش‌تر نیز در نوشتاری مستقل، به شرح دیدگاه تکثرگرایانه ارسطو پرداخته است.

در بخش دوم مقاله، تلاش بر آن است که نشان دهیم آنچه امروز با عنوان «تکثرگرایی وجودشناختی»

شناخته می‌شود، در واقع نامی مشترک برای دو رویکرد کاملاً متفاوت و ناهماهنگ است. از این رو، هرگونه داوری درباره این دو رویکرد بر مبنای یک سنجش واحد، بی‌معنا و نادرست خواهد بود؛ چراکه این دو رویکرد صرفاً در لفظ اشتراک دارند، بی‌آنکه در انگیزه‌ها، دغدغه‌ها یا مبانی نظری، اشتراک معناداری میان‌شان وجود داشته باشد. از همین رو، در بخش دوم از مقاله، کوشیده‌ایم شرح و تبیینی از تکثرگرایی ارائه دهیم که بتواند صورت‌بندی‌ها و نسخه‌های گوناگون این دیدگاه را معرفی کند و در نهایت نشان دهد که چگونه رویکردهایی مستقل و حتی بی‌ارتباط، ذیل عنوان واحد «تکثرگرایی وجودشناختی» گرد آمده‌اند.

نمونه‌های تاریخی

اشاره شد که تکثرگرایی وجودشناختی در سال‌های اخیر توجه بسیاری را به خود جلب کرده و به رویکردی بحث‌برانگیز و رقیبی جدی برای وحدت‌گرایی بدل شده است. اکنون قصد داریم به ریشه‌های تاریخی این رویکرد بپردازیم و نشان دهیم که چگونه فیلسوفان متعدد، هرچند بدون آنکه نامی صریح از «تکثرگرایی وجودشناختی» به میان آورند، در عمل از آن حمایت کرده‌اند. در ادبیات معاصر نیز اشاره‌هایی به برخی از این فیلسوفان دیده می‌شود.

۱- توماس آکوئینی

اجازه دهید بررسی تاریخی خود را از قرون وسطیا آغاز کنیم و توماس آکوئینی را به‌عنوان نخستین نمونه از فیلسوفانی در نظر بگیریم که می‌توان آنها را مدافع نوعی از تکثرگرایی وجودشناختی دانست. می‌دانیم که او، به‌پیروی از ارسطو، در آثار مختلف خویش، معناهایی گوناگون را برای وجود در نظر می‌گیرد. مثلاً در یکی از نخستین آثارش، رساله هستی و ذات، می‌نویسد: «ما باید (همراه با ارسطو) متوجه باشیم که اصطلاح «موجود» فی‌نفسه دو معنا دارد. از یک طرف، «موجود» به ده مقوله تقسیم می‌شود. از طرفی دیگر، دلالت بر صدق گزاره‌ها دارد» (Aquinas: 1968: 29). او بعدها این‌گونه منظور خویش را از معنای «موجود در ده مقوله» روشن می‌کند:

وجود داشتن می‌تواند درجاتی مختلف داشته باشد که این درجات مختلف، با روش‌های متفاوت از وجود داشتن مطابقت داشته و مقولاتی متفاوت از اشیا را تعریف می‌کنند. از این رو، یک جوهر نوعی موجود عام نیست که با افزودن ماهیتی معین متفاوت شود، بلکه کلمه جوهر روش خاصی از وجود داشتن را بیان می‌کند (Idem, 1993: 53; McDaniel, 2017: 122).

به این ترتیب، او موجودات را در مقولات ده‌گانه می‌دید و هر مقوله را به‌عنوان «روشی از وجود داشتن» در نظر می‌گرفت. افزون بر این، توماس به تفاوتی بنیادین میان خدا و مخلوق قائل بود؛ به‌طوری‌که نزد او

خدا و مخلوق بهره‌مند از نحوه‌هایی از بودن هستند که به گونه‌ای بنیادین متمایز است؛ مثلاً توماس نوشته: «خداوند به واسطه محض بودنش، موجودی است متمایز از دیگر موجودات» (Aquinas: 1968: 60). انگیزه الهیاتی در این دیدگاه توماس نقشی به سزا دارد. خدا و مخلوق اساساً دو قسم موجود متمایزند: خدا بساطت وجود دارد، حال آنکه مخلوق، مرکب است (از وجود و ماهیت، قوه و فعل...؛ خدا بالضروره هست و مخلوق، بالامکان، خدا نامتناهی، قائم بالذات، علت العلل و متعالی است و مخلوق متناهی، قائم بالغیر، معلول و متدانی، و مواردی از این دست. به این ترتیب، در بحث از ذات و صفات خدا و مخلوق، توماس به دنبال راهی میان اشتراک لفظی و اشتراک معنوی میان این دو موجود (به گونه‌ای بنیادین) متفاوت رفت و نظریه تشابه^۱ (analogy) را که در ادامه الهیات سلبی است، مطرح کرد: اینکه ویژگی‌هایی که مشترکاً برای این دو موجود متفاوت، خدا و مخلوق، به کار می‌رود، نه در معنایی واحد و یکسان، و نه در معنایی به کلی غیر مشترک و بی ربط، بلکه در معنایی متشابه به کار می‌رود. از این رو، ناظر به «موجود بودن» این دو موجود نیز، خدا در همان معنایی که مخلوقات وجود دارند، وجود ندارد (Aquinas, 1947: part 1, question 13, article 5 and 6).

اگر توماس به اشتراک لفظی وجود می‌گرایید، افزون بر ندانم‌گرایی درباره خدا (که مورد پذیرش او نیست) با مشکل وحدت موضوعی برای متافیزیک مواجه می‌شد: بنا بر آموزه‌ای ارسطویی (Aristotle, 1003b)، هر علمی باید موضوع واحد داشته باشد و از آنجاکه موضوع متافیزیک «موجود به ما هو موجود» است، ممکن نیست «موجود» صرفاً مشترک لفظی باشد و هیچ ارتباطی میان مصادیق آن در کار نباشد. از دیگر سو، پذیرش اشتراک معنوی وجود نیز نمی‌توانست تبیینی برای فاصله وجودشناختی میان خالق و مخلوق، که در بالا بیان شد، پیش نهد؛ افزون بر اینکه توماس در مقام یک مسیحی و با انگیزه‌ای کلامی، نمی‌تواند خدایی را که خیر محض است، از سنخ وجودشناختی مخلوقاتی بداند که، ناظر به گناه نخستین، قرین شر هستند.

همچنین وابسته به نظریه بساطت الهی، که در اندیشه مسیحی سنتی پرمایه دارد، خدا را باید به لحاظ وجودشناختی موجودی متفاوت از موجودات دیگر دانست. می‌دانیم که توماس در مقالاتی هشت‌گانه (Aquinas, 1947: Q 1, A 1-8) خدا را دارای ذاتی بسیط دانسته که مبراست از داشتن جسم، متعلق بودن به یک جنس، یا راه داشتن یک عرض در او، یا اینکه مرکب باشد از ماده و صورت یا ماهیت و وجود یا هر ترکیب دیگر. از این رو، اگر خدا همان وجود محض است، و اگر مخلوقات نیز وجود دارند، یعنی از وجود بهره‌مندند و آن را مصداق می‌بخشند، پرسش این است که آیا مخلوقات از خدا بهره‌مندند و خدا را مصداق می‌بخشند؟ پاسخ منفی به این پرسش مستلزم این باور است که مخلوقات وجودی را مصداق می‌بخشند که همان وجود محضی نیست که اینهمان با خدا بوده است و در نتیجه، دست‌کم دو نوع وجود متصور است: وجود محضی که ذات خداست و اینهمان است با او، و وجودی که مخلوقات از آن بهره‌مندند. پس، نظریه بساطت الهی به تکررگرایی وجودشناختی منتهی می‌شود.

بنابر آنچه گذشت، توماس موجودات ذیل مقولات متفاوت را به‌لحاظ وجودشناختی متمایز می‌دید و این یعنی، مقولات را روش‌های به‌طور کلی متفاوت از وجود داشتن می‌پنداشت. افزون بر این، وجود خدا و مخلوقات را اساساً متمایز می‌دانست. پس، توماس آکوئینی را می‌توان تکثرگرای وجودشناختی دانست.

۲- دکارت

دکارت نیز که گویی از فلسفه مدرسی رویگردان بود، به‌نوعی جانب تکثرگرایی وجودشناختی را می‌گیرد و از روش‌های متمایز بودن سخن می‌گوید؛ آنجا که بین جوهر خالق و جوهر مخلوق تفاوتی بنیادین می‌بیند. مثلاً او ذیل اصلی با این عنوان که «آنچه که از «جوهر» منظور است و اینکه این اصطلاح، به خدا و مخلوقاتش به اشتراک معنوی اطلاق نمی‌شود»، می‌نویسد:

از جوهر چیزی را جز این درک نمی‌کنیم که به طریقی وجود دارد که به چیز دیگری برای وجودش مبتنی نیست. و فقط یک جوهر هست که می‌توان فهمید مبتنی بر هیچ چیز دیگری نیست، و آن خداست. در مورد همه جوهرهای دیگر، می‌دانیم که تنها به‌کمک این که خدا آنها را گرد هم آورده، می‌توانند موجود باشند. از این رو، اصطلاح «جوهر» در مورد خدا و چیزهای دیگر به اشتراک معنوی، در تعبیر مدرسیان، اطلاق نمی‌شود. این یعنی، هیچ معنای متمایزاً قابل فهمی از این اصطلاح که بین خدا و مخلوقاتش مشترک باشد، وجود ندارد (Descartes, 1985: 210).^۲

پس خدا و مخلوق از دو نحوه وجودی متمایز بهره‌مندند؛ مثلاً اینکه خدا مستقل و بی‌نیاز به غیر است و مخلوق نه. جوهر بودن نیز نزد دکارت در همین معنای استقلال وجودی داشتن به‌کار می‌رود. پس، از آنجاکه خدا و مخلوق دو موجود اساساً متمایزند، این خداست که فقط جوهر است و مخلوق، اگر جوهر دانسته شود، در همان معنایی نخواهد بود که خدا جوهر است.^۳

۳- ماینونگ

آلکسیوس ماینونگ، فیلسوف اتریشی قرن نوزدهم و ابتدای قرن بیستم را نیز می‌توان به‌سادگی در دسته فیلسوفان تکثرگرا گنجاناد؛ چونانکه نوشته است: «هستی (being) را گاهی می‌توان به‌عنوان وجود (existence) فهمید، و گاهی به‌عنوان تقرر (subsistence)» (Meinong, 1904: 84). می‌دانیم که او اعیان (objects) یا اشیا را به سه دسته تقسیم می‌کند: نخست، اعیانی که وجود دارند، که در نظر او یعنی زمان‌مند، مکان‌مند و مادی یا فیزیکی هستند؛ مثل نادرشاه، کوه دماوند و موجوداتی از این قبیل. دوم، اعیان ایده‌ای (ideal object) که تقرر دارند، یعنی اعیانی که مادی نیستند و خارج از زمان و مکان ثبوت دارند؛ همچون

اعداد، نسبت‌ها، ارزش‌ها و واقعیات نفس‌الامری (که به واسطه آنها جملات صادق، صادق هستند). دست‌آخر، اعیانی که نیستند، یعنی نه وجود دارند و نه تقرر؛ مثل مربع دایره و کوه طلا (Ibid: 78-83). پس، در نظر او بعضی از اشیا وجود دارند اما نیستند یا تقرر ندارند، و بعضی از اشیا هستند و تقرر دارند اما وجود ندارند، و بعضی از اشیا نه هستند و نه وجود دارند. از این رو، می‌توان گفت او به انواع و انحاء وجود و راه‌های مختلف بودن معتقد بوده و در نتیجه، به لحاظ وجودشناختی تکثرگراست.^۴

۴- راسل

همچنین برتراند راسل، فیلسوف بریتانیایی و از بنیان‌گذاران فلسفه تحلیلی را، که انتقاداتش به وجودشناسی ماینونگ معروف است، می‌توان تکثرگرای وجودشناختی دانست. می‌دانیم که او دست‌کم تا طرح نظریه وصف‌ها در ۱۹۰۵، به تعبیر خودش، وجودشناسی‌ای شلوغ و درهم از نوع ماینونگ دارد. در نظر او، همچون ماینونگ، صرف بیان هر چیزی نشان‌دهنده این است که آن چیز هست. بنابراین، نزد راسل «اعداد، خدایان هومری، نسبت‌ها، امور واهی، و فضاهای چهاربعدی، همگی هستند، زیرا اگر آنها نوعی از هستنده‌ها نبودند، نمی‌توانستیم در موردشان گزاره‌ای ارائه کنیم» (Russell, 1903: 449؛ ملاحظاتی مشابه در Ibid: 43؛ و این تا آنجاست که حتی «در معنایی، هیچ چیز هم چیزی است» (Ibid: 73). بر این اساس، او نتیجه می‌گیرد که بودن (being) وصفی عام است برای هر چیزی. در مقابل، وجود داشتن (to exist) تنها منحصر است به بعضی چیزهایی که هستند. پس، بودن متفاوت است از وجود داشتن و چیزهایی هست که وجود ندارند (Ibid: 449).^۵

با این حال، می‌دانیم که راسل با طرح نظریه وصف‌ها از وجودشناسی ماینونگی، و تکثرگرایی ملازم آن، فاصله می‌گیرد.^۶ او بعدها از اصلی سخن به میان آورد که در نظرش الهام‌بخش کل فلسفه‌ورزی علمی است؛ یعنی «تیغ اُکام»: «هستنده‌ها نباید بدون ضرورت تکثیر شوند. به عبارت دیگر، در پرداختن به هر موضوعی، هستنده‌هایی را بیابید که به گونه‌ای انکارناپذیر دخیل هستند و هر چیز دیگر را بر اساس این هستنده‌ها بیان کنید» (Idem, 1914: 112). با وجود این، حتی بعد از طرح نظریه وصف‌ها، همچنان راسل را می‌توان معتقد به انواع و انحاء وجود دانست؛ به طوری که در فصل نهم از کتاب *مسائل فلسفه*، ضمن بحث از وجود نسبت‌ها، جمله «ادینبورگ در شمال لندن است» را پیش رو قرار داده و می‌نویسد:

... به نظر نمی‌رسد نسبت «شمال» در همان معنایی وجود دارد که ادینبورگ

و لندن وجود دارند.... نسبت «شمال» با این چیزها به گونه‌ای ریشه‌ای

متفاوت است. این نسبت نه مکان‌مند است و نه زمان‌مند، نه مادی است

و نه ذهنی؛ و با این حال، چیزی است (Russell 1912: 56).

بنابراین، اندیشه‌ها و احساسات، اذهان و اعیان فیزیکی وجود دارند. اما کلی‌ها در این معنا وجود ندارند؛ باید گفت که آنها تقرر یا هستی دارند، جایی که «هستی» در مقابل «وجود»، بی‌زمان لحاظ می‌شود (Ibid: 57).^۷

۵- هایدگر

هایدگر نیز، از جایی بسیار دور از راسل، در دسته فیلسوفان تکثرگرای وجودشناختی جای می‌گیرد؛ چنانکه نوشته است: «ما بسیاری چیزها را، و به معنایی بسیار متفاوت، «هستنده» می‌نامیم» (هایدگر، ۱۳۸۹: ۱۱). هایدگر دست‌کم شش نحوه مختلف را برای بودن در نظر گرفته است:

نخست. هستنده‌ای که خود ماییم و هایدگر آن را *دازاین* نامیده که نوع هستی‌اش متفاوت است از دیگر هستنده‌ها، و از این‌رو، هایدگر برای هستی آن، اصطلاح *اگزیزتانس* (existence) را برمی‌گزیند: «اصطلاح *اگزیزتانس* به‌مثابه تعینی وجودی را تنها به *دازاین* اختصاص می‌دهیم»^۸ (همان: ۵۸؛ مقایسه کنید با همو، ۱۳۹۲: ۱۹۹-۲۰۰).

دوم. نوع دیگری از هستنده‌ها وجود دارند که اشیاء ممتد در جهان هستند و مثلاً از ویژگی آنها، که از پی امتدادشان می‌آید، این است که می‌توانند به‌سادگی در داخل یکدیگر (یا جایی، به‌طور کلی) باشند. هایدگر چنین هستنده‌هایی را *فراستی* (present-at-hand) نامیده و می‌نویسد: «این هستنده‌هایی که می‌توان «در» یکدیگر بودنشان را بدین‌گونه تعیین کرد، همگی از نحوه وجودی واحدی، یعنی وجود فراستی، به‌مثابه اشیائی واقع شونده «درون» جهان، برخوردارند. فراستی بودن «در» شیئی [که آن هم] فراستی [باشد]، هم فراستی بودن همراه با چیزی با همین نوع از وجود، به‌معنای نسبت معینی میان جاها، خصلت‌هایی اونتولوژیکی‌اند که ما آنها را مقولی می‌نامیم، و به هستنده‌ای تعلق دارند که نوع هستی‌اش، از سنخ *دازاین* نیست» (همو، ۱۳۸۹: ۷۳).

سوم. اشیائی که به فرایند تولید مرتبط‌اند و دل‌مشغولی ما نسبت به آنها از جهت به چنگ آوردن و به‌کار گرفتن آنهاست. این‌ها هستنده‌هایی‌اند «که به کارش می‌بریم، که تولیدش می‌کنیم و غیره» (همان: ۹۱) و شامل مواد خام اولیه، ابزارها، محصول نهایی و هستنده‌های از این دست می‌شوند. هایدگر چنین هستنده‌هایی را به‌طور کلی، «ابزار» (equipment) می‌نامد. ابزارها نوعی از هستنده‌اند که میان آنها، به‌عنوان متعلق شناسایی، و فاعل شناسا، که باید با آنها مواجه شود و هستی آنها را درک کند، فاصله‌ای نیست. از این‌رو، ابزارها هستی‌ای ویژه دارند: «ما نوع هستی ابزار را، که در آن خودش خودش را آشکار می‌کند، در دست‌بودگی (readiness-to-hand) می‌نامیم» (همان: ۹۳؛ مقایسه کنید با همو، ۱۳۹۲: ۲۰۹-۱۲).

چهارم. هایدگر آنجا که ملاحظات دربارۀ مرگ مطرح می‌کند و از هستن به‌سوی مرگ *دازاین* سخن می‌گوید، نوع دیگری از هستنده را در نظر می‌آورد. پرسش ست که *دازاین* پس از مرگ از چه هستی‌ای

برخوردار است؟ هستی او (دازاینی غیر از خود ما پس از مرگ) را نمی‌توان به‌مثابه هستی دازاین درک کرد. همچنین نوع هستی فرادست‌بودگی را هم ندارد، چون صرفاً یک شیء جسمانی بی‌جان نیست، بلکه شیئی است نازنده که زندگی‌اش را از دست داده است. از نوع هستی در دست‌بودگی نیز برخوردار نیست، به‌گونه‌ای که فاصله‌ای میان ما و آن شیء درک نشود یا دل‌مشغولی‌ای درگیرانه را از ما طلب کند. پس، هایدگر هستی‌ای به‌خصوص را برای این هستنده منظور می‌کند که «نه‌دیگر-دازاین» (no-longer-Dasein) نام دارد و می‌نویسد: «در مردن دیگران آن پدیده شایان توجه هستی را می‌توان تجربه کرد که مجال می‌دهد به‌مثابه برگشت هستنده‌ای از نوع هستی دازاین (یا از نوع هستی زندگی) به سوی نه‌دیگر-آنجا-هستن [no-longer-Dasein] تعیین شود» (همو، ۱۳۸۹: ۳۰۸).

پنجم. نحوه دیگری از هستی را هایدگر آنجا به‌رسمیت می‌شناسد که از مرزبندی میان تحلیل دازاین و زیست‌شناسی صحبت می‌کند و از اینکه در زیست‌شناسی پاسخی برای پرسش از هستی انسان، یا دازاین نمی‌توان یافت. با این حال، علم مذکور، به نوع خاصی از هستی مشغول است که هایدگر «حیات» (life) می‌نامدش:

حیات نوع ویژه‌ای از هستی است؛ اما ماهیتاً فقط در دازاین دسترس‌پذیر است. اونتولوژی حیات از طریق تفسیری عدمی انجام می‌گیرد؛ این اونتولوژی معین می‌کند که چیزی که می‌تواند صرف زنده بودن باشد، چه باید باشد. حیات نه فرادستی بودن صرف است، نه دازاین است. دازاین را نیز به‌نوبه خود نباید از حیث اونتولوژیکی با تلقی آن به‌عنوان حیات (که از حیث اونتولوژیکی تعین نیافته) به‌علاوه چیزی دیگر تعیین کرد (همان: ۶۸).

ششم. رابطه میان محتوای (مثالی) حکم و شیء واقعی که حکم درباره آن است، خود، هستی‌ای دارد که هایدگر تقرر (subsistence) می‌نامدش. در نظر هایدگر، وقتی حکمی صحیح خوانده می‌شود که رابطه مطابقت میان محکوم^۹ به حکم، که او محتوای مثالی حکم می‌نامدش (در تمایز از روند روانی و طبیعی حکم کردن)، و امر واقع که حکم ناظر به آن است، برقرار باشد. او سپس، با تمرکز بر هستی خود این رابطه می‌نویسد:

آیا معنای اونتولوژیکی رابطه میان امر واقعی و امر مثالی نباید محل پرسش باشد؟ با این حال، این رابطه باید برقرار باشد [subsist: تقرر داشته باشد].
برقرار بودن [subsisting: تقرر داشتن] از حیث اونتولوژیکی به چه

معناست؟ (همان: ۲۸۲).^۹

در پرتو این ملاحظات، هایدگر را می‌توان تکرارگرای وجودشناختی به‌حساب آورد؛ فیلسوفی که با به‌رسمیت شناختن نحوه‌های متفاوت از بودن، در آغاز کتاب هستی و زمان نوشته بود: «هستی در بودن و چگونه بودن، در واقعیت، در فرادستی بودن، در دوام (subsistence: تقرر)، در ارزش، در دازاین، در there

is (es gibt) قرار دارد» (همان: ۱۱).^{۱۰}

۶- رایل

گیلبرت رایل، فیلسوف تحلیلی و از پیشگامان فلسفه زبان متعارف، را نیز می‌توان تکثرگرای وجودشناختی دانست. او که نقدی، هرچند محترمانه، بر هستی و زمان هایدگر دارد، با طرح آموزه «خلط مقولاتی»، بر تمایز میان سطوح متفاوت وجودشناختی تأکید کرده است. رایل با این مثال بحث را پیش می‌برد که فرض کنید فردی می‌خواهد از دانشگاهی خاص دیدن کند. اما پس از اینکه به او دانشکده‌ها، کتابخانه‌ها، ادارات وابسته و مواردی از این دست را نشان داده‌اند، می‌پرسد: «پس دانشگاه کجاست؟». درست است که من همینک از این مکان‌ها دیدن کرده‌ام، اما خود دانشگاه را هنوز ندیده‌ام». رایل این را مثالی می‌داند از خلط مقولاتی: اینکه پرسش‌گر دچار نوعی سردرگمی مفهومی شده و متوجه نیست که نمی‌توان از دانشگاه «در کنار» آن مکان‌های دیگر دیدن کرد؛ چراکه آنها اساساً در مقوله‌ای واحد نمی‌گنجند و در نتیجه، تلقی و برخوردی متفاوت را اقتضا می‌کنند (Ryle, 2009a: 6-7).^{۱۱}

هدف رایل از این ملاحظات، القاء تمایز وجودشناختی میان ذهن و بدن است. او می‌خواهد ضمن آشکار ساختن جغرافیای منطقی مفاهیمی از قبیل ذهن و بدن، نتیجه بگیرد که آنها را نمی‌توان در مقوله‌ای واحد گنجانند و سپس درباره آنها سخن گفت؛ بلکه، چون آنها اساساً به مقولات متمایزی تعلق دارند، ملاحظات گوناگون را می‌طلبند. از این رو، نوشته است:

کاملاً بجاست که در یک لحن منطقی بگوییم ذهن وجود دارد و در لحن منطقی دیگر، بگوییم بدن وجود دارد. اما این عبارت‌ها بیانگر دو جنبه متفاوت وجود نیستند، زیرا «وجود» کلمه‌ای عام... نیست. این عبارت‌ها بیانگر دو معنای متفاوت «وجود دارد» هستند... و این مزاحی نجسب است که گفته شود اعداد اول و چهارشنبه‌ها و افکار عمومی و نیروهای دریایی وجود دارند؛ یا اینکه هر دوی ذهن و بدن وجود دارند (Ibid: 12).^{۱۲}

به این فهرست می‌توان فیلسوفان دیگری را افزود؛ مثلاً افلاطون، لایب‌نیتس، کیرکگور، فرگه، هوسرل، کارل یاسپرس، مور، ویتگنشتاین، نلسون گودمن و ریچارد رورتی. از این افراد کم‌وبیش در آثار این حوزه بحث سخن رفته است.^{۱۳} البته در تمامی این مثال‌ها می‌توان مناقشه کرد و درواقع، اینکه کدام فیلسوف را تکثرگرای وجودشناختی بدانیم یا نه، بسته به تدقیق و تعریفی دارد که از تکثرگرایی منظور داریم. این دومین هدف مقاله پیش رو است و در بخش بعدی خواهیم کوشید نشان دهیم تکثرگرایی وجودشناختی در سال‌های اخیر در دو صورت‌بندی مختلف پی گرفته شده است.

دو صورت‌بندی معاصر از تکثرگرایی وجودشناختی

از تکثرگرایی وجودشناختی در طول تاریخ فلسفه سخن گفتیم. اکنون می‌خواهیم به تقریرهای معاصر از این رویکرد بپردازیم. گفتی است که دو صورت‌بندی‌ای که در ادامه می‌آید، به‌ترتیب مربوط‌اند به گرایش‌های انبساطی و انقباضی در وجودشناسی. این یعنی، صورت‌بندی نخست مربوط است به گرایش‌هایی که بر اهمیت، اصالت و معناداری وجودشناسی تأکید دارند و گمان می‌کنند وجودشناسی حوزه‌ای از دانش است که خبری اصیل و واقعی از جهان پیش می‌نهد. در مقابل، صورت‌بندی دوم پیرامون این گرایش شکل گرفته که مباحثات وجودشناسی نوعی مناقشه لفظی‌اند و واقعیتی را از خود جهان آشکار نمی‌کنند. به عبارت دیگر، مباحثات وجودشناختی صرفاً نزاعی زبانی‌اند در این باره که کدام زبان یا نظام مفهومی را باید، مثلاً ناظر به فواید عملی، انتخاب کرد و به کار بست. پس، این گرایش دوم، عمدتاً رویکردی ضد واقع‌گرایانه و ضد وجودشناسی را پیش گرفته است.

صورت‌بندی نخست: تکثر شیوه‌های بودن

اشاره شد که تکثرگرایی وجودشناختی بر انحاء متکثر بودن متمرکز است. به عبارت دیگر، تفاوتی میان موجودات در کار هست که مشخصاً مربوط است به نحوه وجود داشتن آنها، و نه هیچ چیز دیگر. اگر از منظر فلسفه تحلیلی به این رویکرد نگاه کنیم، با این پیش‌فرض که سور نمایانگر تعهدات وجودشناختی است، باید ملتزم به این شد که طرق مختلفی از تسویر وجود دارد که یعنی، سورهای متکثری داریم. برای مثال، چنانکه در تاریخ فلسفه نیز طرفدارانی دارد، فرض کنید اشیاء انتزاعی به گونه‌ای متمایز از اشیاء زمانی-مکانی هستند. یعنی، این دو دسته از اشیاء از سنخ‌های وجودی متفاوت بهره‌مندند. اکنون، اگر به کار بردن سور را دالّ بر تعهد به وجود متغیر پای‌بند شده بدانیم، باید دو سور وجودی متفاوت را در دلالت‌شناسی منطق محمولات خویش به رسمیت بشناسیم: « $\exists_1$ » برای اشاره به اشیاء انتزاعی و « $\exists_2$ » برای اشاره به اشیاء زمانی-مکانی. در این صورت، «اشیاء انتزاعی وجود دارند» را این‌گونه نشان می‌دهیم:

$$(\exists_1 x) (x=x)$$

و «اشیاء زمانی-مکانی وجود دارند» را این‌گونه:

$$(\exists_2 x) (x=x)$$

پس، در یک صورت‌بندی، تکثرگرایی وجودشناختی یعنی به رسمیت شناختن تکثر سورهای وجودی، به گونه‌ای که این سورها واجد دامنه‌های متمایزی از اشیاء هستند (دامنه‌های متمایز در اینجا یعنی دست‌کم یک عضو غیر هم‌سان دارند). یا به عبارتی دیگر، مقولات وجودشناختی متفاوتی وجود دارد که هر یک، سور وجودی خاصی را اقتضا می‌کنند. این صورت‌بندی را می‌توان تکثرگرایی تسویری (quantificational pluralism) نامید

(McDaniel, 2009; Turner, 2010; Idem, 2012; Idem, 2021; Caplan, 2011; Spencer, 2012)

توجه کنید که بر اساس این صورت‌بندی، چگونه می‌توان بسیاری از مباحثات وجودشناختی را حل یا منحل کرد، یا به‌گونه‌ای سامان داد که از دقت لازم برخوردار باشند. از باب نمونه، بحثی طولانی وجود دارد در این باره که اشیاء انتزاعی، کلی‌ها، هستنده‌های ریاضیاتی، مفهومی‌های (sense) فرگه‌ای، قوانین علمی، و مواردی از این دست، در کجا هستند؟ و اگر در یک جهان سوم، در یک عالم مثلین، در ذهن خدا، یا چنان جاهایی هستند، آنجا چگونه جایی است؟ چگونه به آنجا دسترسی (معرفتی) داریم؟ و چرا، اگر اساساً آنجا باشند، چنان جایی هستند و نه اینجا (در ذهن یا جهان خارج محسوس)؟ تکثرگرایی وجودشناختی با مفاهیمی که این رویکرد در اختیارش می‌گذارد، مثلاً در اینجا «روش‌های متفاوت بودن»، استدلال می‌کند که اساساً چنین مباحثات و پرسش‌هایی محصول بی‌توجهی به این امر است که بعضی از موجودات به روش‌های متفاوت نسبت به دیگر موجودات هستند. این مباحثات جایی پیش می‌آید که طرفین با ذهنیتی وحدت‌انگار به سراغ موجوداتی متکثر رفته و بر اساس نحوه وجودی یک دسته از موجودات، از نحوه وجودی دسته‌ای دیگر از موجودات پرسش می‌کنند. مثلاً در این مورد، بحث از اینکه اشیاء انتزاعی در کجا هستند، محصول گسترش نگاهی زمانی-مکانی به اشیائی است که به‌نحوی متفاوت، هستند و همین نگاه است که به بحث‌ها، موشکافی‌ها و پرسش‌های بعدی می‌انجامد.

در پرتو این ملاحظات می‌توان نتیجه گرفت که در هر بحثی که به نظر با مقولات متفاوت وجودشناختی مواجهیم، می‌توان «روش‌های متفاوت بودن» را به چون و چراهای وجودشناختی پیش‌آمده گستراند و بر اساس این مفهوم‌پردازی جدید، آن مباحثات را حل و فصل کرده یا در قالبی جدید مطرح‌شان کرد؛ مثلاً در بحث از موجودات تخیلی و موجودات واقعی، اشیاء پارشناختی (mereological) و غیر آنها، هستنده‌های بنیادین در فیزیک و هستنده‌های فهم عرفی (که احیاناً ترکیبی از آنها باشند ولی در زبان بنیادین فیزیک قابل صورت‌بندی نیستند)، ذهن و بدن، خدا و مخلوق، اشیاء غیر ممکن و اشیاء ممکن، جهان‌های ممکن و جهان بالفعل، و مواردی از این قبیل. همچنین «روش‌های متفاوت بودن» را می‌توان در مورد اشیائی به کار بست که وجودشان مورد چون و چراهای وجودشناختی است؛ مثلاً چاله‌ها (و سایه‌ها، رخنه‌ها، دره‌ها، حفره‌ها، و غیره، که مک‌دانیل (2017: 140) تقریباً هیچ‌ها (almost nothings) می‌نامدشان)، نهادهای اجتماعی (دادگاه، دانشگاه، پول، خانواده و غیره)، موجودات گذشته و آینده، حالات ذهنی (امیدها، باورها، ترس‌ها و غیره)، هستنده‌های محصول توافق‌های اجتماعی (قوانین، واحدهای اندازه‌گیری، بازی‌ها و غیره)، مرزها (و محدوده‌ها و حاشیه‌ها)، و مواردی از این دست.

افزون بر این‌ها، «روش‌های متفاوت بودن» را می‌توان در مورد موجوداتی منظور داشت که محصول استفاده از سور در گفتگوهای روزمره هستند (بیاید آنها را هستنده‌های محاوره‌ای بنامیم). گفتگوهای روزمره ما آکنده است از کاربردهایی از سور یا دیگر واژگان وجودشناختی که به نظر تعهدات وجودشناختی عجیبی برای ما در پی دارند. به این چند مثال توجه کنید: «تفاوت ظریفی میان رنگ لاجوردی

و رنگ نیلی وجود دارد: چیزی وجود دارد که آن چیز تفاوت ظریف میان دو رنگ است و آن چیز میان لاجوردی و نیلی برقرار است $(\exists x) (Fx \wedge Gx)$. یا مثلاً «چیزی» دیشب من را از خواب پراند، یک بختک» (درست مانند «چیزی» دیشب به کره زمین برخورد کرد، یک شهاب‌سنگ. هر دو جمله یک سیاق دارند، اما تعهد وجودشناختی به موجوداتی از نوع بختک مبهم است). یا مثلاً «بعضی» از فرازهای نوشته‌های کانت تفسیر دشواری دارند: وجود دارد فرازهایی که تفسیر دشواری دارند و.... (این مثال را در Putnam, 2004: 82-83 ببینید). یا مثلاً «بین مورخین تردیدی وجود دارد که شاه‌آرتور شخصیتی واقعی است یا نه». یا این مثال که نسبت به مثال‌های پیش‌تر سیاقی متفاوت دارد: دانشمندان سال‌ها در جستجوی سیاره‌ای بودند که موجب انحراف در مدار سیاره تیر می‌شد (و حتی آن سیاره را ولکان نامیده بودند). به عبارت دیگر، چیزی هست که دانشمندان سال‌ها در جستجوی آن بودند، اما هیچ‌گاه آن را نیافتند، چون وجود ندارد. پس (گویی) چیزی هست که وجود ندارد.^{۱۴} چنانکه می‌بینید، این مثال‌ها گوینده را متعهد به وجود هستنده‌هایی محاوره‌ای از قبیل «تفاوت‌های رنگی ظریف»، «بختک»، «فرازهایی با تفسیر دشوار» و «تردیدهای تاریخی» می‌کند؛ تعهدی که به نظر از همان سنخ تعهد به اشیا زمانی-مکانی نیست. تکرارگرای وجودشناختی این تفاوت در سنخ تعهدات وجودشناختی را برخاسته از روش‌های متفاوت بودن میان موجودات زمانی-مکانی و هستنده‌های محاوره‌ای می‌داند.

نتیجه آنکه، صورت‌بندی پیش‌گفته از تکرارگرایی وجودشناختی، یعنی تکرار انحاء بودن، این امکان را در اختیار می‌گذارد که از تمامی این اشیا به عنوان هستنده سخن بگوییم و با صرف تکیه بر یک نحوه بودن، که گویی نمی‌توان میان چنین اشیائی لحاظش کرد، از گفتگو درباره (دسته‌ای از) آنها چشم‌پوشی نکنیم. در این صورت، اختلاف‌های میان چنین هستنده‌هایی را به مثابه اختلاف وجودی میان آنها پنداشته و از این رو، با انتقال گفتگو درباره آنها به حوزه‌ای دیگر، در آنجا این اختلاف‌ها را تدقیق کرده و سامان می‌دهیم.

صورت‌بندی دوم: تکرار شیوه‌های توصیف در وجودشناختی

گذشته از تکرارگرایی تسویری، صورت‌بندی‌های دیگری نیز از تکرارگرایی وجودشناختی در دست هست. مثلاً اکلوند (Eklund, 2006; Idem, 2008b; Idem, 2009)، که شاید نخستین فردی است که از این اصطلاح استفاده کرده، تکرارگرایی وجودشناختی را تلویحاً در این خلاصه می‌کند که «وجود دارد» (یا دیگر واژگان وجودشناختی) در زبان‌های مختلف معنایی گوناگون را افاده می‌کند. بر اساس این صورت‌بندی، او نتیجه می‌گیرد که مباحثات وجودشناختی ناظر به اختلاف نظر درباره حقایق بیرونی نیست، بلکه مباحثاتی است لفظی و باید ناظر به تصمیم‌گیری‌ای زبانی به آنها نگریست؛ مبنی بر اینکه کدام جمله‌ها از حقیقتی درباره جهان حاکی‌اند. طبق صورت‌بندی اکلوند، زبان‌هایی مختلف وجود دارد که هر کدام از آنها، جملات وجودشناختی گوناگونی را صادق لحاظ می‌کنند، برآمده از این حقیقت که واژگان

وجودشناختی در این زبان‌ها معناهایی متفاوت را از وجود افاده می‌کنند. افزون بر این، این زبان‌ها در توصیف درست و کامل امور واقع جهان برابرند. این یعنی، هیچ ترجیح وجودشناختی‌ای بین این زبان‌ها نمی‌توان یافت. از این رو، او نوشته است که در مباحثات وجودشناختی، طرفین بحث درواقع از زبان‌های مختلف استفاده می‌کنند.

برای روشن کردن بحث، اکلوند مخاطب را با تمثیلی مواجه کرده و می‌پرسد: «آیا گوجه‌ها میوه هستند یا سبزی؟» فرض کنید ما توافق‌هایی درباره (حقیقت بیرونی) گوجه‌ها داریم؛ اینکه چگونه گیاهی هستند، چگونه رشد می‌کنند، چگونه مصرف می‌شوند و مواردی از این دست. پس، بحثی که باقی می‌ماند، پرسشی نیست درباره حقیقت خود گوجه‌ها، بلکه این پرسش است که کدام‌یک از این صورت‌بندی‌ها («گوجه میوه است» یا «گوجه سبزی است») «زبان» را درست به کار گرفته است؟ کوتاه اینکه، طبق این تقریر، بررسی‌های وجودشناختی درواقع کاوش‌هایی زبانی‌اند و دست‌آوردشان نحوه درست صورت‌بندی‌های وجودشناختی در یک زبان است. بنابراین، مباحثات و پرسش‌های وجودشناختی، پیش‌پاافتاده و سطحی‌اند، چون به کاوشی در جهان با پاسخی عینی منجر نمی‌شوند. از این روست که او تکثرگرایی را ذیل رویکردهای انقباضی (deflationary) در وجودشناسی قرار می‌دهد؛ رویکردهایی که در نظر او پرسش‌های وجودشناختی را عینی، دارای اهمیت فلسفی و اصیل لحاظ نمی‌کنند.

در ادبیات بحث، از تکثرگرایی وجودشناختی صورت‌بندی‌های دیگری نیز یافت می‌شود که نزدیک‌اند به همین صورت‌بندی اخیر. مثلاً اینکه ممکن است بیش از یک روایت صادق درباره جهان وجود داشته باشد؛ بر این اساس که حقایق و گزاره‌های صادق درباره جهان به شاکله‌های مفهومی یا جهان‌بینی‌ها وابسته‌اند (Lynch, 1998: 1-3). به عبارت دیگر، گزاره‌ها و حقایق مطلق درباره وضعیت وجودشناختی جهان وجود ندارد (Ibid: 13).^{۱۵}

ویژگی مهمی برای تکثرگرایی وجودشناختی، در این صورت‌بندی دوم، یافت می‌شود. دیدیم که طبق این صورت‌بندی، تکثرگرایی وجودشناختی در به رسمیت شناختن تکثر شیوه‌های توصیف در وجودشناسی خلاصه می‌شد و چنین تکثری حاصل نمی‌شود مگر اینکه هیچ شیوه توصیفی‌ای نسبت به شیوه‌های دیگر مرجح و برتر دانسته نشود. نکته‌ای مهم اینجا در میان است و آن اینکه، انکار رجحان (privilege) و برتری (primacy) حاکی از این نیست که به‌طور کلی هیچ ترجیحی را نمی‌توان در میان هیچ‌یک از شیوه‌های توصیفی لحاظ نمود، بلکه این انکار متوجه ترجیحات و برتری‌های وجودشناختی است، و نه مثلاً ترجیحاتی عمل‌گرایانه. این یعنی، تکثرگرایی وجودشناختی، در صورت‌بندی دوم، نفی ترجیح وجودشناختی یک شیوه توصیفی در وجودشناسی را نسبت به شیوه‌های دیگر در پی دارد. پس، نفی ترجیحات وجودشناختی به‌عنوان یکی از شاخصه‌های تکثرگرایی نوع دوم لحاظ می‌شود.

بنا بر آنچه گذشت، اکنون اجازه می‌خواهم همه صورت‌بندی‌های تکثرگرایی وجودشناختی را بر این

دو موضوع متمرکز بدانم که یا موجود بودن شیوه‌هایی گوناگون دارد، یا شیوه‌های گوناگونی برای بیان وضعیت وجودشناختی جهان متصور است. به عبارت دیگر، یا خود اشیاء به شیوه‌هایی گوناگون هستند، یا توصیفات ما از بودن آنها شیوه‌هایی گوناگون دارد. پس، در اینجا تکثرگرایی وجودشناختی را در این خلاصه می‌کنیم که شیوه‌هایی گوناگون برای بودن یا برای بیان بودن (یعنی برای بیان وضعیت وجودشناختی جهان) وجود دارد. و اگر «وجود دارد» را از صورت‌بندی خود حذف کنیم، که بدان واسطه از این بحث چشم‌پوشی کنیم که همین «وجود دارد» را باید متکثر انگاشت یا نه؟، تکثرگرایی وجودشناختی را در به رسمیت شناختن شیوه‌هایی گوناگون برای بودن یا برای توصیفات وجودشناختی خلاصه می‌کنیم. به نظر می‌رسد در هر صورت‌بندی‌ای از تکثرگرایی وجودشناختی، دست‌کم یکی از این دو موضوع مرکزیت دارد.^{۱۶}

نتیجه

این مقاله با هدف برطرف کردن دو پیش‌فرض نادرست درباره تکثرگرایی وجودشناختی نگاشته شده است. پیش‌فرض نادرست نخست این بود که تکثرگرایی وجودشناختی، درست مانند ادبیات آن، رویکردی نوپا در فلسفه تحلیلی است و پیشینه و سابقه‌ای ندارد. در پاسخ به این تصور و به عنوان نتیجه نخست این مقاله، ما با چشم‌پوشی از ارسطو، که پیش‌تر در مقاله‌ای جداگانه به دیدگاه او پرداخته بودیم، شش فیلسوف را از دوره‌های مختلف تاریخ فلسفه معرفی کردیم که می‌توان خوانشی تکثرگرایانه از دیدگاه‌های وجودشناختی آنها به دست داد: توماس آکوئینی به عنوان نمونه‌ای از فیلسوفان قرون وسطی، دکارت به عنوان نمونه‌ای از فیلسوفان ابتدایی عصر مدرن، ماینونگ به عنوان نمونه‌ای از فیلسوفان انتهای عصر مدرن، و هایدگر، راسل و رایل به عنوان نمونه‌ای از فیلسوفان عصر حاضر در دو مکتب قاره‌ای و تحلیلی. نشان داده شد که چگونه اندیشه‌های وجودشناختی این فیلسوفان می‌تواند در قالب گونه‌هایی از تکثرگرایی وجودشناختی تفسیر شوند.

پیش‌فرض نادرست دوم این بود که تکثرگرایی وجودشناختی عنوان رویکرد فلسفی واحد و منسجمی است که با دغدغه‌ها و مبانی نظری مشابه شکل گرفته است. در پاسخ به این تصور و به عنوان نتیجه دوم این مقاله، نشان دادیم که آنچه با عنوان تکثرگرایی وجودشناختی مطرح می‌شود، در واقع دو صورت‌بندی متفاوت و متمایز دارد که هریک با پیش‌فرض‌ها و دغدغه‌های گوناگون شکل گرفته‌اند و هریک، به استدلال‌های گوناگون در جانبداری از تکثرگرایی متوسل شده‌اند.

در نتیجه، هنگام بحث از تکثرگرایی وجودشناختی، از سویی سزاوار است توجه داشته باشیم که از رویکردی با پیشینه و سابقه‌ای پرمایه سخن می‌گوییم و از دیگر سو، سزاوار است پیش از هر داوری، به روشنی مشخص کنیم که کدام صورت‌بندی از این دیدگاه را در نظر داریم.

یادداشت‌ها

۱. خود «تشابه» البته ریشه در آراء ارسطو دارد؛ مثلاً بنگرید به Aristotle, 99a; 1016b. با این حال، «تشابه» نزد توماس متفاوت از مفهوم ارسطویی آن است و این دو فیلسوف دو گونه متفاوت از تشابه را منظور دارند (Shields, 1999: 106, fn. 126). همچنین ملاحظات را درباره تشابه به‌طور کلی و اینکه به چه نسخه‌هایی از تکثرگرایی وجودشناختی می‌انجامد، در فصل دوم از (McDaniel, 2017) ببینید.
۲. هایدگر ذیل شرح این بخش از اصول فلسفه دکارت می‌نویسد: «در اینجا دکارت به مسئله‌ای اشاره کرده که اونتولوژی قرون وسطی را به‌شیوه‌های گوناگون به خود مشغول کرده بود، یعنی این پرسش که چگونه معنای هستی بر هر هستنده‌ای که در هر مورد محل بحث است، دلالت می‌کند. در بیان‌هایی چون «خدا هست» و «جهان هست» از هستی خبر می‌دهیم. اما این واژه «هست» نمی‌تواند جایی که میان این دو هستنده دقیقاً تفاوتی «نامتناهی» از حیث هستی وجود دارد، در هر دو مورد به یک معنا دلالت کند. اگر دلالت «هست» دلالتی تک‌معنایی بود، در آن صورت مخلوق به‌مثابه نامخلوق لحاظ می‌شد یا نامخلوق به مخلوق تنزل می‌یافت. اما در عین حال «هستی» همچون نامی صرف و یکسان نیز عمل نمی‌کند، بلکه در هر دو مورد «هستی» فهمیده می‌شود. مدرسیان این معنای ایجابی دلالت «هستی» را به‌عنوان دلالت «تشکیکی» (analogy)، در تمایز از دلالت تک‌معنایی یا هم‌نامی صرف، در نظر گرفتند» (هایدگر، ۱۳۸۹: ۱۲۵؛ مقایسه کنید با همو، ۱۳۹۲: ۱۹۲، ۷-۱۹۶، ۱۹۹، ۲۰۱).
۳. دکارت را به روش‌هایی دیگر نیز می‌توان تکثرگرای وجودشناختی دانست؛ مثلاً ترنر (Turner, 2012: 428) با پیش کشیدن تمایزی که دکارت میان واقعیت عینی و واقعیت صوری (objective and formal reality) قائل شده، اشاره به خوانش‌هایی می‌کند که این تمایز را همچون تمایزی میان دو طریقه متفاوت بودن لحاظ می‌کنند.
۴. اگرچه آراء ماینونگ به‌کلی خالی از ابهام نیست، به‌ویژه درباره اشیاء ایده‌ای که صرفاً تقرر دارند و نیز اشیاء ناموجود. با این حال، ملاحظات مشابه را در (Meinong, 1983: 58-59) ببینید.
۵. ملاحظات درباره وجودشناسی ابتدایی راسل را تا ۱۹۰۷، که البته مؤید تکثرگرایی اوست، در (Caplan, 2011: 105, N. 30) ببینید.
۶. راسل بعدها نوشته است: «ماینونگ، که برای آثارش احترام زیادی قائل بودم... خاطر نشان کرده بود که می‌توان جملاتی ساخت که در آنها «کوه طلا» موضوع باشد، اگرچه هیچ کوه طلایی موجود نباشد. او استدلال می‌کرد اگر بگویید کوه طلا وجود ندارد، آشکار است که چیزی هست که درباره‌اش می‌گویید وجود ندارد، یعنی کوه طلا. بنابراین، کوه طلا باید در نوعی جها افلاطونی هستی، تقرر داشته باشد؛ زیرا در غیر این صورت، جمله شما که کوه طلا وجود ندارد، معنایی نخواهد داشت. من اعتراف می‌کنم پیش از مواجهه با نظریه وصف‌ها این استدلال به‌نظم قانع‌کننده می‌آمد» (Russell, 1959: 84؛ مقایسه کنید با Ibid: 63 and 157-160).
۷. مقایسه کنید با Russell, 1940: §25. به‌ویژه صفحات (344-347). نیز بنگرید به کتاب فلسفه / تمیسم منطقی، جایی که راسل اذعان می‌کند «وجود دارد» در جمله «یک کل وجود دارد» و جمله «یک جزئی وجود دارد» در معناهای کاملاً متفاوت به‌کار می‌رود (Idem, 2010: 109).
۸. اجازه دهید در اینجا به این نکته اشاره کنم که اگرچه هایدگر نحوه وجودی انسان‌ها، دازاین، را «اگزیستانس» می‌داند، اما دست‌کم سه هستنده دیگر را در همین نحوه وجودی می‌بیند و همین اصطلاح را بر آنها اطلاق می‌کند:

نخست، او (۱۳۹۲: ۲۱۲-۲۱۵) اصطلاح اگزیستانس را برای عالم (world) نیز به کار می برد و باور دارد این هر دو، عالم و دازاین، یک نحوه وجودی دارند: «عالم پیش دست نیست، بلکه اگزیستانس دارد، یعنی وجودی دارد از سنخ وجود دازاین» (همان: ۲۱۴). دوم، او زبان (language) را نیز دارای همین نحوه وجودی، اگزیستانس، دانسته و می نویسد: «زبان ها نه چیزهایی است پیش دست چنان چون اشیا. زبان همان مجموع واژه های مضبوط در یک لغت نامه نیست، بلکه زبان تا هست چنان است که دازاین است، بدین معنا که زبان اگزیستانس دارد...» (همان: ۲۶۳). سوم، دانش (science) نیز از همان سنخ وجودی دازاین است و اگزیستانس دارد: «دانش ها به مثابه رفتارهای انسانی از نوع هستی این هستند (انسان) برخوردارند» (هایدگر، ۱۳۸۹: ۱۷).

۹. مک دانیل (McDaniel, 2017: 18) نیز پنج نحوه بودن را به هایدگر نسبت می دهد که با شش نحوه ای که در بالا بیان شد، اشتراکاتی دارد؛ البته تمامی توضیحات و ارجاعات او ذیل مطالب، به نظر درست و دقیق نمی آید. به طور کلی، در فصل اول کتاب پیش گفته می توان اطلاعاتی گسترده درباره تکررگرای وجودشناختی هایدگر یافت مقایسه کنید با (Caplan, 2011: 94).

۱۰. سزاوار است در اینجا به این نکته اشاره کنم که اگرچه هایدگر به انواع و انحاء از وجود معتقد است، و در نتیجه وجود را بسته به آن انحاء، در معانی گوناگون می بیند، اما به نظر می رسد یک معنای واحد، مرکزی و مشترک را برای همه آن معانی گوناگون به رسمیت می شناسد (بنگرید به Deleuze, 1994; Tonner, 2010; McDaniel, 2017: 18-27). دو منبع نخست مشخصاً تبار این دیدگاه هایدگر را به دونس اسکوتوس می رسانند (Deleuze, 1994: 66; Tonner, 2010: 27-35, 58). البته مک دانیل اشاره می کند که اگرچه هایدگر معنایی کانونی را برای «وجود دارد» منظور داشته است، و از این رو نزد او سور عامی را می توان مفروض داشت که تمامی موجودات در دامنه آن قرار می گیرند، با این حال، بازنمایی وجودشناختی موجودات بر اساس معانی خاص وجود یا سورهای مقید به نوع خاصی از بودن، بازنمایی طبیعی تر است. به عبارت دیگر، نزد هایدگر معانی خاص از وجود را نمی توان بر اساس سور عام تعریف کرد و آنها به لحاظ دلالت شناختی ابتدایی (semantically primitive) هستند (McDaniel, 2017: 28, 55). ملاحظاتی در باره سور عام و معانی طبیعی تر سور را در مقاله «راه های بودن، سور مقید و سور عام» از همین نویسنده ببینید.

۱۱. توضیحاتی درباره رویکرد تکررگرایانه رایل، و نیز خلط مقولاتی نزد او را در (McDaniel, 2017: 128-130) ببینید. مک دانیل اشاره می کند که خلط مقولاتی اساساً مبهم است، اگرچه در جهت ایضاح آن کوشیده است.

۱۲. ملاحظاتی مشابه را در Ryle, 2009b: 216 ببینید؛ همچنین نقدی بر این دیدگاه رایل را در Quine, 2013: 118 و نقدی کلاسیک بر اینکه نزد رایل «وجود مشترک لفظی است» را در van Inwagen, 1998: 237 ببینید.

۱۳. من در اینجا از شش فیلسوف یاد کرده ام. تکررگرای وجودشناختی ارسطو و پاتنم نیز در دو مقاله (Esfandiari, 2021; Idem, 2023) بررسی شده اند. به جز این ها و از باب نمونه، مک دانیل با این ادعا که اگرچه امروزه در فلسفه تحلیلی وحدت گرایی وجودشناختی غالب است، اما در تاریخ فلسفه افراد کمی طرفدار وحدت گرایی بوده اند، لایپ نیتس، کانت، لوتسه، مور، سوزان استینگ، هوسرل و ادیت اشتین را در زمره تکررگرایان می بیند (McDaniel, 2017: 2-3). کاپلان (2011) از آراء تکررگرایانه فرگه ناظر به وجودشناسی صحبت می کند، ترنر (Turner, 2010: 2-3).

1. (5; 2021: 193, N. 1) مور را نمونه می‌آورد و اکلوند (2008b: 383; 2006: 320) در میان فیلسوفان معاصر به ویلیام جیمز، ایلائی هرش، آلن سیدل و ارنست سوزا اشاره می‌کند.

۱۴. به‌طور کلی، «در جستجوی» متن را بدل به متنی غیر مصداقی می‌کند و از این رو، آن متن به‌لحاظ ارجاعی ناشفاف (referentially opaque) خواهد بود. پس، مسورسازی آن متن که تعهد وجودشناختی به متغیر پاینده شده را به‌همراه دارد، فاقد اعتبار است. مثال‌های فراوانی برای معرفی سور وجودی بر چنین جملاتی یافت می‌شود؛ مثلاً بنگرید به Hofweber, 1999: 71 و راه‌حلی برای مواجهه با چنین متن‌هایی را در اسفندیاری، ۱۳۹۷: ۶۷-۶۸، ۷۲ ببینید. البته این معضل که از چنین جملاتی نتیجه وجودشناختی بگیریم، که جملات حاوی گزایش گزاره‌ای را نیز شامل می‌شود، معضلی قدیمی و درواقع، معمایی افلاطونی است:

سقراط: «آیا کسی که می‌اندیشد، به چیزی می‌اندیشد؟» ثئی‌تئوس: «بله». سقراط:
«و آیا او به چیزی که هست می‌اندیشد؟» ثئی‌تئوس: «بله». و سپس: سقراط: «اگر
کسی به چیزی که نیست بیندیشد، او به هیچ چیز نیندیشیده است؟» ثئی‌تئوس:
«بله». سقراط: «و کسی که به هیچ چیز نیندیشیده است، اصلاً نیندیشیده است؟»
ثئی‌تئوس: «این‌گونه است» (افلاطون، ثئی‌تئوس: ۱۸۹).

نقدهایی به این دو فراز را در ویتگنشتاین، ۱۳۹۹: ۵۱۸§ ۹۰؛ Idem, 1974: §90; Wittgenstein, 1967: §69 ببینید. ویتگنشتاین با تمایزی که میان افعال «کشتن» و «اندیشیدن» می‌گذارد، می‌خواهد توجه دهد که همان قاعده‌ای که برای کشتن برقرار است (کشتن چیزی یعنی کشتن چیزی که هست) برای گزایشی گزاره‌ای مثل اندیشیدن (اندیشیدن به چیزی یعنی اندیشیدن به چیزی که هست) برقرار نیست و برخلاف صورت ظاهری آنها، این دو فعل قواعد دستور زبانی مختلف را اقتضا می‌کنند.

۱۵. البته لینچ در تشریح و تدقیق تکررگرایی متافیزیکی کوشیده و این تکررگرایی به حقایقی همچون خدا، ذهن و جهان مشغول است (Lynch, 1998: 3). من با تمرکز بر همین قسم اخیر از تکررگرایی در نگاه او، آن را تقریباً معادل تکررگرایی وجودشناختی در نظر گرفته‌ام.

۱۶. از باب نمونه، لینچ نوشته است: «این ایده که انسان‌ها می‌توانند... شاکله‌های مفهومی متفاوتی را به‌کار بگیرند، عنصر لازم هر نوع تکررگرایی است» (Ibid: 31). من در بالا «شیوه‌های گوناگون توصیف در وجودشناسی» را طوری منظور دارم که همین شاکله‌های مفهومی مورد نظر لینچ را نیز در بر می‌گیرد. او البته استفاده از شاکله‌های مفهومی متفاوت را متلازم هر نوع تکررگرایی می‌داند و ما در اینجا، با پیش نهادن صورت‌بندی نخست تکررگرایی که به شاکله‌های مفهومی بی‌ربطی است، با این سخن لینچ مخالفت کرده‌ایم.

منابع

اسفندیاری، محمدحسین (۱۳۹۷) «مسئله «بعضی» در منطق؛ دفاعی گرایسی از تفسیر جانشینی از سور جزئی»، متافیزیکه شماره ۲۵، ص ۶۳-۷۶.
افلاطون (۱۳۸۰) دوره آثار افلاطون، ترجمه محمدحسن لطفی، ج ۳، تهران: خوارزمی.

- هایدگر، مارتین (۱۳۸۹) هستی و زمان، ترجمه عبدالکریم رشیدیان، تهران: نی.
- هایدگر، مارتین (۱۳۹۲) مسائل اساسی پدیدارشناسی، ترجمه پرویز ضیاء شهابی، تهران: مینوی خرد.
- ویتگنشتاین، لودویگ (۱۳۹۹) تحقیقات فلسفی، ترجمه مالک حسینی، تهران: هرمس و کرگدن.
- Aquinas, Thomas (1947) *Summa Theologica*, Vol. I, translated by the Fathers of the English Dominican Province, Benziger Brothers.
- Aquinas, Thomas (1968) *On Being and Essence*, Translated by Armand Maurer, Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies.
- Aquinas, Thomas (1993) *Selected Philosophical Writings*, translated by Timothy McDermott, Oxford University Press.
- Aristotle (1984) *The Complete Works*, translated and edited by Jonathan Barnes, Princeton: Princeton University Press.
- Brentano, Frantz (1975) *On the Several Senses of Being in Aristotle*, translated by Rolf George, University of California Press.
- Caplan, Ben (2011) "Ontological Superpluralism", *Philosophical Perspectives*, Vol. 25, No. 1, pp. 79-114.
- Deleuze, Gilles (1994) *Difference and Repetition*, translated by Paul Patton, New York: Columbia University Press.
- Descartes, Rene. (1985) *The Philosophical Writings of Descartes*. Vol. I, translated by John Cottingham, Robert Stoothoff, and Reginald Murdoch, New York: Cambridge University Press.
- Eklund, Matti (2006) "Metaontology", *Philosophy Compass*, Vol. 1, No. 3, pp. 317-334.
- Eklund, Matti (2008a) "Putnam on Ontology", *Following Putnam's Trail: On Realism and Other Issue*, edited by Maria Uxia Rivas Monroy et al., New York: Rodopi.
- Eklund, Matti (2008b) "The Picture of Reality as an Amorphous Lump", *Contemporary Debates in Metaphysics*, edited by Theodore Sider, John Hawthorne and Dean W. Zimmerman, Oxford: Blackwell Publishing, pp. 382-396.
- Eklund, Matti (2009) "Carnap and Ontological Pluralism", *Metametaphysics: New Essays on the Foundations of Ontology*, edited by David Chalmers and David Manley and Ryan Wasserman, Oxford: Oxford University Press, pp. 130-156.
- Esfandiari, Mohammad Hossein (2023) "Putnam's Meaning-Based Version of Ontological Pluralism", *Journal of Philosophical Theological Research*, Vol. 25, No. 1, pp. 137-158.
- Esfandiari, Mohammad Hossein, Morteza Hajhosseini, and Mohammad Ali Hodjati (2021) "Aristotle on Ontological Pluralism", *The Quarterly Journal of Philosophical Investigation*, Vol. 15, No. 36, pp. 264-283.
- Hofweber, Thomas (1999) *Ontology and Objectivity*, Dissertation Submitted to the Department of Philosophy of Stanford University.
- Lynch, M. (1998) *Truth in Context: An Essay on Pluralism and Objectivity*, Cambridge: MIT Press.
- McDaniel, Kris (2009) "Ways of Being", *Metametaphysics: New Essays on the Foundations of Ontology*, edited by David J. Chalmers, David Manley and Ryan Wasserman, Oxford: Oxford University Press.
- McDaniel, Kris (2017) *The Fragmentation of Being*, New York: Oxford University Press.
- Meinong, Alexius (1904) "The Theory of Objects", *Realism and the Background of Phenomenology*, edited by Roderick M. Chisholm, Illinois: Free Press.
- Meinong, Alexius (1983) *On Assumptions*, University of California Press.
- Putnam, Hilary (2004) *Ethics without Ontology*, Cambridge: Harvard University Press.
- Quine, W. V. O. (2013) *Word and Object*, Cambridge: MIT Press.
- Russell, Bertrand (1903) *The Principles of Mathematics*, Cambridge: Cambridge University Press.

- Russell, Bertrand (1912) *The Problems of Philosophy*, New York: Oxford University Press.
- Russell, Bertrand (1914) *Our Knowledge of the External World*, London: George Allen and Unwin Ltd.
- Russell, Bertrand (1940) *An Inquiry into Meaning and Truth*, London: George Allen and Unwin Ltd.
- Russell, Bertrand (1959) *My Philosophical Development*, New York: Simon and Schuster.
- Russell, Bertrand (2010) *The Philosophy of Logical Atomism*, London: Routledge.
- Ryle, Gilbert (2009a) *The Concept of Mind*, New York: Routledge.
- Ryle, Gilbert (2009b) *Collected Essays: Collected Papers*, vol. II 1929-1968, New York: Routledge.
- Shields, Christopher (1999) *Order in Multiplicity: Homonymy in the Philosophy of Aristotle*, Oxford: Oxford University Press.
- Spencer, Joshua (2012) "Ways of Being", *Philosophy Compass*, Vol. 7, No. 12, pp. 910-918; Doi: 10.1111/j.1747-9991.2012.00527.x.
- Tonner, Philip (2010) *Heidegger, Metaphysics and the Univocity of Being*, New York: Continuum.
- Turner, Jason (2010) "Ontological Pluralism", *Journal of Philosophy*, Vol. 107, No. 1, pp. 5-34.
- Turner, Jason (2012) "Logic and Ontological Pluralism", *Journal of Philosophical Logic*, Vol. 41, pp. 419-48.
- Turner, Jason (2021) "Ontological Pluralism", *The Routledge Handbook of Metaphysics*, edited by J. Miller and R. Bliss, London: Routledge, p. 184-196.
- van Inwagen, Peter (1998) "Meta-Ontology", *Erkenntnis*, Vol. 48, pp. 233-250.
- Wittgenstein, Ludwig (1967) *Zettel*, translated by G. E. M. Anscombe, California: University of California Press.
- Wittgenstein, Ludwig (1974) *Philosophical Grammar*, translated by Anthony Kenny, Oxford: Blackwell Publishing Ltd.